

GLEDALIŠKI LIST

SEZONA
1924/25

ŠTEVILKA 5

IZDAJA UPRAVA
NARODNEGA
GLEDALIŠČA
V LJUBLJANI

Zahtevajte povsod
čevlje
z znamko

tovarne
Peter Kozina & Ko.
Tržič

Glavna zaloga v Ljubljani, Breg šte. 20
Aleksandrova cesta šte. 1 Prešernova ulica (Seljak)
Podružnica v Zagrebu, Račkoga ulica 3

Filip Bizjak

krznar

Gospodarska cesta 13

Kolizej

se priporoča za vsa
krznarska dela.

Velika zaloga vsako-
vrstne kožuhovine.

A. & E. SKABERNĚ

Ljubljana, Mestni trg št. 10

Manufakturna in modna trgovina

Solidna postrežba

Najfinejša svetlobna telesa

za stanovanja, vile, banke, bare, kina itd. kakor:

lestence, namizne in stoječe svetiljke itd. itd.

v vsakem poljubnem slogu, tudi po doposlanih načrtih, izdeluje v
kovini, lesu, svili, steklu itd. edina jugoslovenska

Svetlobna industrija „VESTA“.

Naročila samo na atelje „VESTA“, Ljubljana, Kolodvorska ul. 8/1.

SPORED.

DRAMA.

Začetek ob 8. uri zvečer.

Nedelja,	16. novembra	Ob 11. uri dopoldne Sienkiewiczzeva proslava .	Izven
		Ob 8. uri zvečer Paglavka	Izven
Ponedeljek,	17.	„ Zaprto. (Generalna vaja.)	
Torek,	18.	„ Sumljiva oseba , slavnostna predstava ob 60 letnici rojstva književnika Brani-slava Nušiča	Izven
Sreda,	19.	„ Zaprto.	
Četrtek,	20.	„ Zora, dan, noč	Red E
Petek,	21.	„ Pri Hrastovih	Red A
Sobota,	22.	„ Šestero oseb išče avtorja .	Red C
Nedelja,	23.	„ Sumljiva oseba	Izven
Ponedeljek,	24.	„ Paglavka	Red B

OPERA.

Začetek ob pol 8. uri zvečer.

Nedelja,	16. novembra	Ob 4. uri popoldne Majska noč , ljudska predstava pri znižanih cenah	Izven
Ponedeljek,	17.	„ Zaprto.	
Torek,	18.	„ Zaprto.	
Sreda,	19.	„ Rigoletto	Red B
Četrtek,	20.	„ Cavalleria rusticana, V vodnjaku	Red D
Petek,	21.	„ Trubadur , gostovanje tenorista Jana Mesteka iz Plzna	Red F
Sobota,	22.	„ Rusalka	Red E
Nedelja,	23.	„ Prodana nevesta , gostovanje tenorista Jana Mesteka iz Plzna	Izven
Ponedeljek,	24.	„ Zaprto.	

 **Najlepše najcenejše slovito
angleško sukno za obleke ima
DRAGO SCHWAB v Ljubljani**

Matineja v počastitev spomina Henrika Sienkiewicza.

Spored:

1. Sienkiewicz in njegov pomen za poljski narod. Govori g. univ. prof. dr. V. Mole.
2. a) Zarczycki: Moja piosenka.
b) Żelenski: Laskawa dziewczyna.
Pesmi za sopran-solo, poje ga W. Chulawska-Wistinghausen.
3. Chopin: Balada v g-molu. Igra gna Švajgerjeva.
4. Sienkiewicz: Vizija apostola Petra. Odlomek iz romana „Quo vadis?“ Recitira ga Marija Vera.
5. a) Moniuszko: Arija iz opere „Strašni dvor“.
b) Gall: Tajna ljubav.
Poje operni pevec g. Hugo Zathy.

Na klavirju spremlja konservatorijski profesor g. Janko Ravnik.

Paglavka.

Veseloigra v štirih dejanjih. Spisala P. Veber in H. de Gorsse.
Poslovenil F. J.

Režiser: B. PUTJATA.

Coletta Auradoux	Nablotska
Aglaja, } posestnici, njeni teti {	Ješkova
Hortenzija, }	Juvanova
Leonija, njihova služkinja	Vera Danilova
Gospodična Subervillova, njih soseda	Medvedova
Pingois, notar	Sancin
Pingoisova, njegova žena	Gorjupova
Alcide, njun sin	Medven
Župnik	Plut
Maurice Delanoy, slikar	Putjata
Pierre Sernin, njegov učenec	Jan
Simoneau, kipar	Skrbinšek
Vergnaud, policijski komisar	Peček
Nancy Valier, igralka	Mira Danilova
Olga Slavinska, igralka	Vida
Pichujeva, vratarka	Rakarjeva

Čas: sedanjost. Prvo dejanje na deželi v Pont-Audemerju;
drugo, tretje in četrto v Parizu.

Ne zamudite obiskati tvrdko
A. ŠINKOVEC nasl. **K. SOSS**
Ljubljana, Mestni trg 19.
Vedno novosti za dame in gospode.

☛ Cene konkurenčne. ☚

Slavnostna predstava ob 60letnici Branislava Nušiča.

1.) Avtorjeva konferenca.

* * *

2.) Sumljiva oseba.

Komedija v dveh dejanjih. Spisal Branislav Nušič.
Poslovenil J. Vidmar.

Režiser: ZV. ROGOZ.

Jerotije Pantić, sreski kapetan	Putjata
Andja, njegova žena	Medvedova
Marica, njihova hči	Rogozova
Viča, } sreski pisarji {	Kralj
Žika, }	Levar
Milisav, }	Cesar
Tasa, praktikant	Danilo
Djoka	Drenovec
Aleksa Zunjić, sreski špijon	Rogoz
Gazda Spasa, } trgovca {	Osipovič
„ Miladin, } iz čaršije {	Šest
Josa, pandur	Plut

Godi se v dobi naših očetov v malem obmejnem mestu.

„KOLIZEJ“

oprema stanovanj, d. z o. z.

Ljubljana, Gosposvetska cesta št. 13

Pohištvo Tapetništvo

Celotna notranja oprema

Zora – dan – noč.

Komedija v treh dejanjih. Spisal Dario Niccodemi.
Poslovenil E. Kralj.

Režiser: J. OSIPOVIČ.

Ana	Šaričeva
Mario	Kralj
Oče	Šest
Mati	Rakarjeva
Sestrica	Vida
Sobarica	Ježkova
Pavlino	Jan
Psi	* * *

Godi se na vrtu dandanes.

Manufakturna trgovina FABIANI & JURJOVEC

Ljubljana, Stritarjeva ulica 5

Točna in solidna postrežba.

Cene zmerne.

Na toaletni mizi vsake dame naj služi kot okrasek najboljša in
najstarejša **KOLINSKA VODA** z zaščitno
originalna znamko

Johann Maria Farina, gegenüber dem Jülichs-Platz,

ki si je tekom enega stoletja pridobila in obdržala svoj svetovni
sloves. Dobiva se v vseh drogerijah in parfumerijah.

Zastopstvo v drogeriji „Adrija“, Ljubljana, Šelenburgova
za Slovenijo ulica števil. 5.

Rigoletto.

Opera v treh dejanjih. Besedilo po Viktorja Hugoja drami „Le roi s'amuse“ napisal F. M. Piave. Poslovenil A. Funtek. Uglasbil Giuseppe Verdi.

Dirigent: A. NEFFAT.

Režiser: BUČAR.

Vojvoda Mantovanski	Kovač
Rigoletto, njegov dvorni šaljivec . .	Popov
Gilda, hči Rigolettova	Lovšetova k. g.
Giovana	Ropasova
Sparafucile, bandit	Betteto – Zathey
Magdalena, njegova sestra	Sfiligojeva – Thiery-Kavčnikova k. g.
Monterone	Pugelj
Borsa, } dvorniki {	Mohorič
Marulo, }	Šubelj
Ceprano, }	Perko
Grofica Ceprano	Assejeva
Paž	Jeromova
Stražnik	Pip

Dvorne dame in kavalirji.

Godi se v Mantovi in okolici v 16. stoletju.

Vsakovrstne informacije

dobavlja informačni zavod

Drago Beseljak v Ljubljani

Židovska ulica štev. 5.

V. BEŠTER ATELJE „HELIOS“

Oglejte si slike, izdelane v najmodernejšem slogu!

Aleksandrova cesta 5. Telefon interurb. 524.

Gostovanje gospoda Jana Mesteka iz Plzna.

Trubadur.

Opera v štirih dejanjih (osmih slikah). Napisal S. Cammerano, uglasbil Giuseppe Verdi.

Dirigent: A. NEFFAT.

Režiser: FR. BUČAR.

Grof Luna	Popov
Leonora	Lovšetova k. g.
Azucena, ciganka	Thierry-Kavčnikova k.g.
Manrico	Jan Mestek k. g.
Ferrando	Zupan
Ines	Ribičeva
Ruiz	Mohorič
Stari cigan	Perko
Sel.	Bekš

Redovnice, cigani, vojaki. Godi se na Španskem v XV. stoletju.

J. WANEK LJUBLJANA, Sv. Petra cesta 19

priporoča najmodernejše obdelane kožuhovine, kakor tudi barvanje
liscišjih in drugih kož; sportne čepice in moške klobuke. Sprejema
vsakovrstno kožuhovino čez poletje v shrambo in v popravilo

EN GROS

KONFEKCIJA

→ **LASTNA** ←

IZDELAVA

EN DETAIL

„ELITE“ D. Z. O. Z.

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 9

Največja konfekcijska trgovina

Mojstrsko krojena damska in moška oblačila

Rusalka.

Lirična pripovedka v treh dejanjih napisal Jaroslav Kvapil,
uglasbil Ant. Dvořák, poslovenil F. Marolt.

Dirigent in režiser: F. RUKAVINA.

Princ	Jiranek — Kovač
Tuja knežna	Thalerjeva
Rusalka	Rozumova — Vanečkova
Povodni mož	Betetto
Čarovnica	Sfiligojeva
Logar	Mohorič
Kuharček	Ribičeva
Prva gozdna vila	Korenjakova
Druga gozdna vila	Šebrova
Tretja gozdna vila	Ovsenikova
Lovec	Perko

Spremstvo princa, gostje, gozdne vile in rusalke.

VSEBINA. I. dej.: V toplem večeru, ko rajajo gozdne vile, sedi Rusalka na vrbi in toži mesecu in povodnemu možu o svojem hrepenenju za princem. Zeleni povodnjak jo svari pred ljudmi, katerim ne moreš ničesar verjeti, Rusalka ga ne posluša in prosi čarovnico pomoči. Ta izpremeni Rusalko v deklico — človeško bitje — toda prekletstvo večnega molka jo spremlja v novo življenje . . . Če pa bi se vrnila, ne sme več v družino rusalk, temveč se izpremeni v smrtonosno luč, blodečo po močvirju. — Princ pride na lov in najde v gozdu to krasno nemo bitje, jo vzljubi in jo odpelje v svoj grad.

II. dej.: Princ čuti mraz tega čudežnega bitja in ne pojmuje ljubezni svoje mrzle krasotice. Tuja kneginja ga ščuva proti njej, kuharček in grajski logar šepečejo o nji čudne stvari . . . Princ podleže vsem tem intrigam in zavrže Rusalko. Ona se vrne k povodnemu možu in v svoj rodni gozd.

III. dej.: Preročanska kletev čarovnice se uresniči . . . Slutnje povodnega moža ravnatoko . . . Rusalka prinaša smrt vsakomur, ki pride do nje. Princ hira od hrepenenja po njej . . . čarovnica zapodi logarja in kuharčka, ki sta prišla iskat leka za bolnega princa . . . Končno pride, od čudne moči gnan, princ sam v gozd in umre v naročju Rusalke.

Branislav Nušić.

B. Nušić je rojen 21. oktobra 1864. v Beogradu. Šolal se je najprej v Smederevu, kjer je preživel pod zidovi Djurdjeve trdnjave, v poetičnem mestecu, svoja najnežnejša mlada leta. Potem odide s starši v Beograd, ki je bil takrat še ves v starem patrijarhalnem življenju in kjer so se pojavljali prvi boji orientalizma s strujami modernega življenja. Začel je študirati pravo v Štajerskem Gradcu, pa mu je zmanjkalo sredstev in je dovršil akademske študije v Beogradu.

Nušić se je že v nežni mladosti posvetil leposlovju in je objavljaval že v petnajstem letu svoje mladostne umotvore v takratnih mladinskih listih. Da je on v prvi vrsti gledališki pisatelj, najbolj vidimo že iz tega, da je že v tej dobi kot neizkušen deček pisal gledališke igre, ki jih je uprizarjal s svojimi mladimi kolegi.

Kot dijak Velike Škole se je Nušić udeležil srbsko-bolgarske vojne, iz katere je napisal leta 1886. «Pripovetke jednoga kaplara», med katerimi so nekatere z izrazitim akcentom, a še prej, kot devetnajstletni mladenič, je predal gledališki upravi svojo prvo igro «Narodni poslanik», ki je še dandanes na repertoaru. V istem času se javlja v nekaterih časopisih kot avtor humorističnih povesti.

Ko je dovršil fakulteto, je bil zaradi neke pesmi, v kateri se je bil zameril kralju Milanu, obsojen na dve leti ječe v požarevski jetnišnici, kjer je leta 1889. napisal šaljivo igro «Protekcija» in humoristično-satirično koserijo «Listići» (1890), v naši literaturi prvo delo svoje vrste, ki ga je nenavadno populariziralo.

Ko je odsedel kazen, je nastopil konzularno službo v Macedoniji, kjer je živel celih deset let in med tem časom napisal tri etnografsko-

potopisna dela: «Kosovo» (v dveh knjigah 1902, 1903), «Kraj obala ohridskega jezera» (1894) in «S Kosova na sinje more» (1894). Ta dela so dragocen prispevek za našo, takrat siromašno literaturo predvsem zato, ker nas upoznavaajo z našimi klasičnimi pokrajinami. Ker je tako dolgo živel v vzhodnih krajih, jih je tudi natančno spoznal in jih opisal leta 1898. v zbirki orientalskih povesti «Ramazanske večeri», katere se mnogo čitajo in prevajajo.

Po konzularni službi se je Nušić posvetil popolnoma gledališču, katerega ni več zapustil. Najprej je bil upravnik beograjskega pozorišta, potem novosadskega in je končno po osvobojenju Južne Srbije, ko je bil začasno imenovan za načelnika pravkar osvobojenega bitoljskega okruža, ustanovil prvo gledališče v Skoplju. V tej dobi intenzivnega gledališkega dela je napisal celo vrsto gledaliških iger in komadov, ki so stalno na repertoaru vseh odrov naše domovine. Nekatera teh del so prevedena in se igrajo na bolgarskih, čeških in madžarskih odrih.

«Običan čovek» (1900) z živo naslikanimi tipi iz beograjskega in provincijalnega življenja, «Svet» (1906) s tragikomično noto iz naše nedavne prošlosti, «Put oko sveta» (1910), poln humorja in fantazije, so mu rodili simpatijo celokupne publike ter se igrajo po vseh pozornicah in njegove knjige se tiskajo v Sarajevu, Zagrebu, Ljubljani in Beogradu. Nušićevi resni odrski deli «Knez od Semberije» (1900) in «Hadži Loja» (1908) imata prav tak gledališki uspeh kakor njegovi komadi «Pučina» (1901), «Tako je moralo biti» (1900), «Ljuljan i omorika» in «Jesenja kiša» (1900). Zanimiv je Nušićev poizkus, pokazati na odru slike bednih ljudi iz beograjskih ulic v komadu «Iza božjih ledja» (1910).

Istočasno je začel Nušić, prvi na tem polju pri nas, gojiti humoristični feljton in je v kratkem času postal najbolj čitan in najbolj priljubljen humorist. Že pri «Lističih» opazamo njegovo nagnenje k satiri, kar se še bolj uveljavlja v «Opštinskem detetu, romanu jednog odojčeta» in v neštevilnih njegovih humoreskah in pripovedkah, objavljenih v dnevnikih in v posebnih izdajah. Najbolj popularna je zbirka njegovih podlistkov «Ben Akiba» (1907).

Če naštejemo še «Prvu parnicu» (1897), enodejanke «Pod starost», «Naša deca», «Greh za grehom» in «Pod oblacima», potem veliko število povesti, povestic, konferenc in člankov, moramo reči, da spada Nušić med naše najbolj plodovite pisatelje. V 45 letih književnega delovanja je napisal 25 komadov, ki so stalni repertoar naših gledališč, po raznih listih okrog 200 humorističnih povesti, izdal nekoliko obsežnih del, mnogo študij, predavanj in je vobče delal toliko, da moremo njegovo življenje smatrati za posebljenje redkega nagona k ustvarjanju in podajanju osebnega izraza. Vsa njegova dela bi dala v običajni osminki okrog 800 tiskanih pol.

Leta 1915. je doživel Nušić težke ure, ko je izgubil edinca Bana, ki je kot dijak padel za domovino. S soprogo je bežal iz uničene domovine in napisal pretresljivo sliko tragedije junaškega srbskega naroda «Devetstopetnaesta», ki je v češkem prevodu doživela dve izdaji. Resno razpoloženje velikih dni ga je privelo od komedije

do romantične zgodovinske drame, od katerih se je igrala tragedija «Nahod», a na repertoaru sta še dve: «Tomanda» in «Kneginja od Tribala».

Značaj Nušičevega dela zasluži nesporno največje priznanje. Uvel je v svoja dela mnogo neprisiljene duhovitosti, dal mnogim slikam čisto beograjski kolorit in je s svojim izbornim humorjem privel maso v gledališče. Živa govornica, dobro razvrščene scene in bogastvo njegovih tipov je pripomoglo k temu, da so njegove igre stalno na repertoaru naših gledališč in tvorijo glavni del naše domače gledališke literature. Že samo to je tako velika Nušičeva zasluga, da zadostuje, da ga moramo smatrati za enega izmed naših najbolj zaslužnih mož.

Želja po delu in njegova neumornost sta ga naredili za iniciatorja in organizatorja mnogih javnih pokretov. On je med osnivači «Narodne Obrane», «Kola Srpskih Sestara», «Glumačke Škole» in društva ljubiteljev umetnosti «Cvijeta Zuzorić». Takoj po osvobojenju je s svojimi konferencami v vseh večjih kulturnih krajih naše domovine mnogo pripomogel k temu, da se je misel edinstva učvrstila med vsemi tremi bratskimi plemeni. Končno je organiziral «Umetniško Odeljenje Ministarstva Prosvete» in je bil njegov prvi načelnik.

Geneza Nušičeve ljubezni do gledališča.*

Dragi g. urednik!

Stavili ste mi vprašanje: kdaj in kako se je v meni začela ljubezen do gledališča, kateremu sem posvetil celih štirideset let dela? Odgovarjam vam rad, ker ne zahtevate več kakor odgovor na to edino vprašanje.

Osnovno šolo in dva razreda gimnazije sem dokončal v Smederevu, kjer sem preživel svoja prva detinska leta. Smederevo je bilo tedaj, kot edina izvozna točka, zelo napredno in bogato mesto in so često zahajale vanj potujoče igralske družine, a kakor hitro so odšle, smo mi otroci, kakor je to še dandanes, igrali po skednjih gledališče.

Ena teh družin je imela prav poseben vpliv name.

To je bilo v času pred hercegovsko vstajo. Jedva mi je bilo dvanajst let, bil sem šele v prvih razredih gimnazije. Prišla je v Smederevo gledališka družina tedaj slovitega Mihajla Dimića, zeta Joksima Novića Otočanina, o katerem se je trdilo, da je najboljši «Kir Janja». Dimić je bil pravi tip potujočih igralcev pretekle dobe. Na njem je vedno visel črni «gerok», za vratom obratnik «fatermerder», neobrit, z dolgimi umetniškimi lasmi, na glavi cilindar iz garderobe in pohojene čevlje na nogah. Suh in sestradan, toda ponosen na svoj poklic in zelo občutljiv na svoj umetniški ugled.

Družina je igrala v bližini naše hiše, na vrtu pri «Zelenem vencu» in največji del rekvizitov je bil izposojen iz naše hiše. Zame

* Spisal za Nušičevo številko beograjske «Comoedije» Br. Nušić.

sta bila čast in ponos, če sem zadel kak stol na glavo, ga nesel v gledališče in drugi dan nazaj. Marsikateri otrok me je zavidal za to čast. Razume se, da sem za te usluge, ki smo jih izkazali družini jaz in naša hiša, gledal vsako predstavo brezplačno: stal sem poleg samega odra, tam, kjer svirajo cigani. Ker sem bil male rasti, sem dosegel oder komaj z nosom in očmi in lahko rečem, da sem pri tej priliki prvikrat, v pravem zmislu besede, poduhal oder.

Potem sem doživel tudi redko srečo, ki je bila za druge smrtnike nedosegljiva: včasih sem se priklatil tudi za kulise in na lastne oči gledal, kako se igralci mažejo z barvami in si lepijo brade in brke. Vse to mi je pozneje zelo koristilo pri otroških gledaliških predstavah in mi v prvem redu dalo avtoriteto, da sem bil vedno jaz upravnik teh gledališč.

V družini Mihajla Dimića so igrali po večini rodoljubne igre: Hajduk Veljko, Boj na Kosovu, Krst i Kruna, Smrt Stevana Dečanskog, Dva narednika in kako Sterijino igro. V Bosni in Hercegovini se je tedaj že začela širiti vstaja in rodoljubni duh ter vojno razpoloženje sta objela tudi Šumadijo in upravnik potujočega gledališča se je moral tudi prilagoditi temu razpoloženju. Dimić je sam pisal igre, ki so odgovarjale splošnemu razpoloženju publike.

Glavne junake teh iger je takrat navadno igral mladi igralec Mihajlo Risantijević, poznejši šef statistov v beograjskem pozorištu.

Nam deci in velikemu delu publike je silno imponiral s svojo postavo. Ko v tretjem aktu Hajduk Veljko udre v turško taborišče, je planil Risantijević kot medved, v dveh korakih je pregazil oder in dečad, ki je statirala Turke in od katere je bil Risantijević za meter višji, je popadala po odru kakor bi kumare stresel iz vreče. V publiku je tedaj nastala nepopisna navdušenost in vse se je iskreno divilo Risantijevićevemu junaštvu.

Če se spomnim, s kakšnim spoštovanjem sem takrat občudoval Risantijevića, kadar je šel mimo naše hiše! Tedaj niti slutil nisem, da bom nekoč kot statist beograjskega pozorišta pod njegovo komando, a še manj, da bom nekoč jaz njegov upravnik.

Ko je vstaja v Bosni že izbruhnila in ko se je že pri nas začelo šepetati o mogočnosti pohoda Srbije na vojno, so ljudje začeli štediti z denarjem in Dimićevi družini je trda predla, tako trda, da ni imel niti toliko denarja, da bi prepeljal svojo družino iz Smedereva v Jagodino, in za to takrat ni bilo treba posebnega denarja.

Nekega dne je prišel Dimić k mojemu očetu in jaz ne vem, kaj sta imela, vem samo to, da so popoldne Stevan Dečanski, Hajduk Veljko, Car Lazar in ostali srbski junaki prihajali in prinašali na glavi vsak po eno kuliso na naš skedenj. Pozneje sem izvedel, da si je Dimić od mojega očeta izpsoval denarja za pot, a mu zato zastavil kulise in glavni zastor. Razume se, da jih ni nikoli več dvignil.

Na ta način sem postal solastnik resničnih kulis, na katerih je bila naslikana na eni strani soba, ki je igrala kot Kir Janjina soba in kot slavnostna dvorana carja Lazarja, a na drugi strani je bila šuma, ki je igrala kot šuma, ječa ali temnica. Lahko si mislite, kako sem jaz, solastnik resničnih kulis, imponiral ostali deci in lahko si

mislite, koliko moralnih predpogojev je imelo moje gledališče, v katerem smo sedaj igrali s pravimi kulisami.

Vidite, takrat je zaplapolala v meni neka višja, ne samo otroška ljubezen do gledališča. Takrat sem začel tudi sam pisati komade, katere sem uprizarjal s svojimi tovariši in, kar je zanimivo, kljub vsemu rodoljubnemu razpoloženju, ki je takrat vladalo, je bil moj prvi komad, ki sem ga, še ne dvanaest let star, napisal, komedija. Spominjam se, da je bila to šaloigra iz domačega življenja in da se je imenovala «Ridja Brada».

To vam je tedaj moja zaroka s pozornico ali, ako hočete, geneza moje ljubezni do gledališča.

Od tedaj je preteklo celih petdeset let.

Branislav Nušić.

Iz Nušičeve dramaturgije.

Leta 1900. je bil Br. Nušić imenovan dramaturgom Narodnega pozorišta v Beogradu in je imel obenem voditi upravniške posle. «Ker sem sam gledališki pisatelj» — pravi Nušić v predgovoru k «Sumljivi osebi» — «sem imel ambicijo, da kot upravnik predvsem uvajam izvorni repertoar, v nadi, da bo to dalo razmaha izvorni drami in da bodo šibkejši pisatelji izvajali konsekvence iz svojih neuspehov, a boljši in močnejši, da se bodo ojunčili po uspehih in se navdušili za nova ustvarjanja.»

Nušić nam je ob priliki konferene pripovedoval gotove anekdote o takratnih razmerah in mi jih tu podajamo po njegovih zapiskih.

Dramatična produkcija je bila tedaj ogromna, nastal je pravi furor dramaticus, gledališko pisarno so polnili s kupi dram in iger. V momentu največjega razmaha je bil beograjski oder edini ventil, skozi katerega se je moglo dati duška. In kar je glavno, ta furor dramaticus je popadel vse družabne sloje. Na odru so že igrali igro, ki jo je spisal gledališki blagajnik, a na upravnikovi mizi so ležale skladovnice dram, ki so jih napisali sodniki, kavarnarji, naredniki, mladi trgovci, policijski pisarji, gimnazijci, popje, penzionirani profesorji, žandarmerijski oficirji, krojači, naredniki vojne muzike in Bog ve, kdo vse se je potil in trudil, da bi obogatil srbsko dramsko literaturo.

«Med temi komadi» — naj nam Nušić sam pripoveduje — «je bila neka junaška igra, katere se še dobro spominjam, »Boj na Šumatovcu«, ki jo je napisal neki žandarmerijski narednik. Imela je osem dejanj: prvo nam slika rekrutacijo, drugo mobilizacijo, tretje vojaške vaje, četrto poljsko službo, in tako dalje, dokler v zadnjem dejanju vse osebe kar naenkrat ne izginejo. Spominjam se tudi nekega opernega libreta pod naslovom »Prvi april«, ki ga je napisal damski krojač iz Savamale.

Pisatelj si je izbral za sujet poznani politični dogodek, odstranitev namestništva, katero je izvršil kralj Aleksander Obrenović 1. aprila 1893. Kolikor se še spominjam, se je opera začela s sceno, ko prihajajo na oder trije kraljevi namestniki: Jovan Ristić, Jovan

Belimarković in Kosta Protić, drže se za roko in pojo nekaj tiho, za njimi pa se dere nemški poslanik na našem dvoru, baron Veker-Goter, in jo reže zase po intrigantsko.

Spominjam se še na en komad, ki sem ga našel na upravniški mizi. To je bil historijski komad 'Srpski car Dušan Silni'. Njegov avtor je bil kaznilničar v penziji in je živel v nekem provincijalnem mestu in, kolikor se morem še spominjati, se je bavil z izdajanjem narodnih kalendarjev. Dobri striček je najbrž naletel nekoč v svojem življenju na kako gledališko predstavo takratnih potujočih družin, ki so prihajale v provinco in ki so predstavljale z lesenimi meči ob bedrih 'Boj na Kosovu'. Seveda inspiriran od tega — po eni sami predstavi, ki jo je prvokrat gledal v svojem življenju in v veri, da daje pisatelj samo splošna navodila, ter da vse drugo ustvarja igralec — je kaznilničar takole približno napisal igro:

'Car Dušan, obkoljen s svojimi vojvodi in velmožmi, jim tako govori: 'Vojvode in velmožje moji! Napovedal sem vojno Vizantiji in pozivljam vas, da se mojim naredbam pokorite in da izpolnjujete moje ukaze. Mi gremo v to sveto vojno, da osvojimo...!' Tu nenkrat avtor konča svoj tekst in svetuje takole: 'Poglej v zgodovino Pante Srečkovića, katere zemlje je Dušan pri tej priliki osvojil', in prepušča grešnemu igralcu, naj si tekst sam skvasi.

V eni, malo poznejši sceni istega akta, se proslavlja Dušan od carice Jelene, jo objema in ji pravi: 'Draga Jelena, jaz odhajam v sveti boj proti sovražniku, a tebe ostavljam na dvoru carskem in zahtevam od tebe, da mi ostaneš zvesta...!' Tu avtor zopet prekine tekst in svetuje tako: 'In govori ji v tem zmislu dalje, dokler je ne spravi v jok.'

* * *

Res je, to niso edine anekdote iz Nušičeve dramaturgije, toda treba je samo, da ga najdeš takrat, ko je razpoložen, da ti jih pri-poveduje...

Drobtine.

Iz Nušičevih komedij.

Kaj je to: «Sumljiva oseba?»

Sumljiva oseba, to je prvo in prva oseba brez osebne opisa in drugo: to je oseba, ki jo težko najdeš, toda državni interesi zahtevajo, da jo najdeš. In sedaj nastane vprašanje, kako da jo najdeš in kako spoznaš med tolikimi osebami, kdo je sumljiva oseba. To je ravno tako, kakor na sestanku več žensk. Snidejo se žene, deset, dvajset, trideset žen. No, pa mi reci, katera izmed njih je nepoštena? Ti sam mi ne veš povedati, katera izmed njih je poštena, ali kako za Boga šele, katera je nepoštena!

Dobro srce.

«Če imaš srce, ne moreš imeti hlač!» — filozofira pisar Žika v «Sumljivi osebi».

Kaj je javno mnenje?

Še zgodaj rano, ko se prebudim in se opasujem, mi prinese žena čašo vode in košček sladkorja, ter mi pripoveduje, kaj je čula od prijateljice Mace, ko je zajemala vodo na vodnjaku. Pa ne samo jaz se opasujem zjutraj in ne pijem vode s sladkorjem samo jaz zjutraj, nego tudi ti in oni in ta in vsakomur žena nekaj pove. No, vidiš, od vsega tega mi nekaj pobereмо od doma, pa hajdi v kavarno na prvo kavo, ki jo zjutraj pijemo. Sem prihaja tudi poštar, ki je prečital že vse novine, sem prihaja tudi telegrafist, ki ti pripoveduje, da razume na desno uho vse mednarodne telegrame, ki brne skozi žico; pa tu je tudi pisar iz načelnštva, ki ti ve povedati, kaj je prišlo tajno, potem smo tu še mi in vsi ostali. In komaj začne srebati kavo, ti že bobna stoterim ušesom, kaj vse je čul in kaj vse zna. Na tak način se tu sreča sto novic in mi jih začnemo mesiti. Prvi dodá soli, drugi popra, tretji prilije malo vode, četrti ti primeša še malo moke, da bo bolj gosto: in glej, komaj gremo narazen, že leti javno mnenje povsod naokrog, po vseh trgovinah in po vseh pisarnah. Brni in ropoče mlinski kamen našega mesta od jutra do poldne in melje ono, kar smo mu mi nasuli. No, zdaj pa veš, kaj je javno mnenje, če še nisi vedel.

Izdajnik.

Če se dva ne trpita več, je gotovo eden med njima izdajnik domovine. Tako je to v politiki.

Narodno navdušenje.

Narodno navdušenje, to je, kadar množica razgraja in ne ve, zakaj razgraja.

Minister.

Kdor še ni bil minister, samo hrepeni, da postane, toda, če je že bil in je ostal brez fotelja, kratkomalo hrepeni in vene kot cvet brez rose in samega sebe vsiljuje v vsako situacijo kakor vdova.

Razno.

Gospod Josip Povhe, naš stari znanec in priljubljeni naš operetni ter dramski karakterni komik, je po dolgem času zopet pri nas angažiran za opere, opereto in dramo, ter prvič nastopi v Schillerjevi «Turandot».

B. Shaw v Rusiji. V Petrogradu in Moskvi igrajo B. Shawovo «Sv. Ivano», seveda popolnoma prenarejeno in prikrojeno za boljševiske nazore.

Zidje in drama. Veliko pozornost vzbuja vedno večje število sodelovalcev Židov v dramskem delovanju, posebno v francoskem. Saj tvorijo danes pretežno večino današnjega odra. Predvsem so to vodeče zvezde francoske drame: Henry Bernstein in Georges de Porto-Riche. Dalje avtorji: Tristan Bernard, Pierre Wolff, Francis de Croisset, Edmond Sée, Nozière, Alfred Savoir, André Picard, Romain Coolus, Henri Duvernois, Jaques Natanson, Jean-Jaques Bernard, André Lang, Adolphe Orna, Henry Marx. Literarni kritik Pierre Brisson je mnenja, da večina teh avtorjev nima na sebi pečata narodne rase. Predvsem pa gre tu za materijlnost, vesele se

lastnega gledališča, izražajo se naravnost, skoro cinično, povsod kažejo instinkt za iskanje smelih situacij in močno voljo, zgrabiti življenje in izpiti kelih do dna.

Igralski realizem. Igralska umetnost — kakor vemo — je bila na višku v polovici petega stoletja pred Kr. Pozneje je propadla in se vdajala v kričavi realizem. Ko je imel Polos, slavni traged četrtlega stoletja, igrati Sofoklejevo Elektro, je prinesel s seboj v gledališče urno s pepelom svojega nedavno umrlega sina in si jo je dal prinesiti na oder, ko Orest prinaša svoji sestri urno s pepelom. Pogled na urno s sinovim prahom je nanj tako deloval, da je Sofoklejeve verze govoril z drhtečim zanosom... Bolj grozen je bil tale dogodek: Ko so po bitki v Carrhae prinesli Crassovo glavo kralju Odorovu, se je ta ravno gostil za bogato mizo. Po gostiji so igrali sceno, ki predstavlja vrnitev Agave iz Kitherona; Agava je prinesla odsekano glavo lastnega sina. In tu je slavni igralec Jason, ki je igral po takratnem običaju žensko vlogo, zavrnil pripravljeno rekvizitno glavo, je prinesel na oder grozno mrtvo glavo Crassovo in je, držeč jo v roki, recitiral slavne verze...

Znani angleški igralec Smith pripoveduje v svojih mladinskih anekdotah tole: «Nekoč so me starši zaprli v mojo sobo in tam sem moral napisati stokrat: ‚Nikoli ne bom neposlušen!‘ Ko so me izpustili, sem jim izročil popisane pole in jih vprašal: ‚Kako me vendar morete siliti k taki laži?!‘»

Téma. Josephine Gallmeier (1838—1883) je bila povabljena na večerjo, kjer je bil gost tudi slavni slikar H. Mackart. Ta mož ni bil znan samo radi svojih slik, ampak tudi radi svoje molčečnosti. Sedela sta skupaj in slikar ni nič govoril. Že več jedi se je vrstilo naokrog, sosed trdovratno molči in duhovita žena mu končno pravi: «Toda, ljubi gospod Mackart, lahko bi molčali vsaj za trenutek tudi o kaki drugi témi!»

Prijatelji. Rossini je rad igral svoje skladbe med prijatelji in v svoji družini. Nekoč je prisotnemu Meyerbeeru potožil, da ga boli želodec. Meyerbeer, ki je vedel, da ga Rossini ne ceni bogve kaj, je odgovoril debelemu Italijanu: «Mojster, to je razumljivo! Vi poslušate samega sebe mnogo preveč!»

Izkušeni skladatelj. Rossinija, ki je živel v Passy blizu železnice, je nekoč vprašal Dumas: «Kaj vam ni to grozno ropotanje železnice neprijetno?» Rossini mu je trpko odgovoril: «Odkar sem slišal, kako so mi zadnjé izžvižgali ‚Seviljskega brivca‘, je zame ropot vseh lokomotiv tega sveta prazen nič.»

Je že tako! Slavni igralec je oglušil in ni mogel več ostati pri odru. Šel je seveda k ravnatelju velikega časopisa in ga prosil nameščenja, sklicujoč se na njegove inserate. Ravnatelj ga vpraša: «Kaj pa znate?» Revez ni vedel kaj reči. Gromovnik še bolj grmi: «Povejte vendar, kaj znate!» Siromak mu odgovori: «Jaz sem gluh.» «Gluh,» pravi praktični žurnalist, «dobro, ste že sprejeti. Kako dolgo sem že iskal takega človeka! Od jutri naprej ste nameščeni pri meni v oddelku za reklamacije!» —

Igralkin portret. Slavni angleški slikar je imel portretirati znano igralko in njenega sinčka. Grozne komedije predno so našli pravo pozo, kako bo ona sedela, kako bo sedel in kam bo gledal njen pelletni sinček in tako dalje, kakor še dandanes pri slikarjih, čeprav niso slavni. Slikar pa, ker je bil slaven, je slikal in slikal, vse zavrgel, znovega začel, zopet vse pometal proč in to je trajalo par let. Končno je končal sliko, jo zopet zavrgel in čez leta zopet začel. Srečno je bila igralka na platnu gotova. Sedaj še sinčka. «Kje imate, za božjo voljo, sinčka, milostiva?!» vpraša slikar igralko. «Nisem ga mogla pripeljati seboj, mojster,» mu odgovori igralka, «on služi v polku in je bil ravno včeraj imenovan za poročnika.»

Najmodernejši salon za dame in gospode

EMIL NAVINŠEK

šef vlasuljar slov. opere in drame v Ljubljani
Izposojevalnica gledaliških lasulj in potrebščin

„ORIENT“, družba z o. z., Ljubljana
Tovarna oljnatih barv, steklarskega kleja, lakov in
firneža - Zaloga pleskarskih in slikarskih potrebščin

ZAJUTRKOVALNICA ZAJUTRKOVALNICA

T. MENCINGER

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 43

PRISTNA VINA!

NIZKE CENE!

PRIPOROČAMO VSEM KODBINAM
KOLINSKO CIKORIJO
IZVRSTEN PRIDATEK ZA KAVO

HOTEL „LLOYD“, LJUBLJANA
SV. PETRA CESTA

Prenočišča z zračnimi sobami - Izvrstna kuhinja z mrzlimi in
gorkimi jedlil - Poletni krasen senčnat vrt - Točna postrežba
Sprejemajo se tudi učenke v kuhinjo

MARIJA TAUSES, lastnica hotela „Lloyd“

DOBROVOLJAČKA BANKA, D. D.

v ZAGREBU

PODRUŽNICA LJUBLJANA

DUNAJSKA CESTA ŠT. 31

TELEFON INTER. ŠT. 5 IN 720

IZVRŠUJE VSE BANČNE POSLE NAJKULANTNEJE

Nosite **P**alma

kaučuk
pete!

Boljše in cenejše
so kot usnje.

kaučuk
potplate!

Elastična hoja,
varstvo proti vlaži.

